

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

LAMBERT FRANCK

apoteker og borgmester i Assens

Af

JENS STRØYBERG

SÆRTRYK AF
ARCHIV FOR PHARMACI OG CHEMI
62, 538-563, 1955

KØBENHAVN 1955

LAMBERT | FRANCK

(Apoteker og borgmester i Assens).

*Ærlig Agtbar Velforstandig.**Af Jens Strøyberg.*

Anno 1702 — den 4. marts sad Hans byskriver¹⁾ på rådhuset i Assens og skrev et skøde. — Salig oberstløjtnant Pestels enke — fru Bodil — var død, og hendes hus solgt ved auktion (15/10—1701). Køberen var apoteker Lambert Franck.

Byskriveren dyppede fjerpenen i blækhuset og så skrev han »Ærlige, agtbare, velforstandige mand Lambert Franck borger og indvaaner ...« (1).

Hverken apotekeren eller byskriveren tænkte særlig over de 3 adjektiver. På den tid var man ikke smålig hermed, når officielle dokumenter skulle udformes. Vendinger som f. eks. »Dydsirede gudselskende matrone« eller »mandhaftige herre« o. s. v. blev hyppig taget i brug af byskriveren.

I årenes løb viste det sig, at *de 3 ord*, som stod på auktions-skødet i 1702, var en rammende karakteristik af Lambert Franck, hvis personlige egenskaber var så fremtrædende, og hvis manddomsgerning var så omfattende, at »der kunne skrives en hel bog herom«.

Det følgende er kun et forsøg på at tegne omridset af en skikkelse. — Det er *fortællingen* om Lambert Franck. — Han tog borgerskab i Assens 1698.

Nogle år i forvejen havde Danmark fået sin første egentlige apotekerlov ved forordningen af 4. december 1672, der bl. a. fastsætter, at al handel med lægemidler kun er tilladt efter særlig kongelig bevilling. — På den tid havde København 15 læger og 4 apoteker (2) — i Assens var der hverken-eller. Når folk i disse små byer blev syge, var der ikke megen hjælp at

¹⁾ Hans Lauritzen var byskriver i Assens 1686—1707.

²⁾ I Henrik Smids Lægebog (1546) anføres det, at bogen skulle bøde på mangelen af læger og apotekere ved at give menigmand vejledning i at anvende de af den hjemlige jordbund frembragte lægeplanter, anvise bartskærene, hvorledes de skulle øve chirurgien, give jordemødrene råd ved fødsler og barnepleje og være befolkningen til støtte i pestens tid, når lægerne forlod de smittede steder (5).

finde. I mange tilfælde helbredte man ved hjælp af gamle husråd eller datidens lægebøger²), men iøvrigt var medicinalvæsenet personificeret i byens barber (bartskæren), der på een-gang var både: Chirurg, mediciner, tandlæge og apoteker — foruden altså at være barber³). Endvidere fungerede han som ambulans skadestue. Når borgerne »udi deres drukkenskab« kom i håndgemæng, kunne disse skader tage et alvorligt omfang. Dette kan ofte læses i rådstueprotokollerne, og i skifteprotokollerne fra samme tid figurerer bartskærens regninger på medikamenter.

I et dødsbo fra 1686 findes følgende regning (fordring) fra stadsbarberen i Assens, Peter Bolt:

Peter Bolt for medicamenter i den salig mands sygdom
..... 3 mark (3).

og da stadsbarberen selv døde, efterlod han sig bl. a.
»en feldtkiste og derudi fandtes adskillige smaa flasker
og smaa krukker, somme med lidet medicamenter udi« (4).

I årene efter 1672 forsøgte 2 forskellige mænd at nedsætte sig som apoteker i Assens. Den ene opnåede borgerskab, og den anden fik kgl. bevilling (7), men ingen af dem etablerede sig, og grunden hertil er nærliggende. Man erindre sig i denne forbindelse Th. Bartholins alvorsord i afhandlingen »De Pharmacopœa Danica« 1665, hvori han bl. a. skriver, at »apotekernes officiner yde dem ikke det fornødne til livets ophold hvorfor de maa søge deres udkommende ved handel med urtekram, vin, brændevin, og snustobak eller ved andre byerhverv eller ved agerbrug« (8), men hertil kom endvidere for Assens vedkommende, at byen i 1658 var plyndret af svenskerne og det så grundigt, at den næsten blev ødelagt. I slutningen af det 17. årh.⁴) var byen endnu delvis i ruiner, næringslivet var lam-

²) I 1727 var apoteker Claus Seidelin, Nykøbing F., på en rejse i Frankrig. En morgen ville een af rejsedeltagerne »have flettet en pidsk i sit haar«. Man sendte da bud til smeden, der på det sted agerede både som menneske- og hestedoktor samt barber og parykma-ger (6).

⁴) Så sent som i 1708 blev der taget syn på rådhuset, skibsbroen og møllebroerne. På rådhuset manglede der 1000 (tusinde) tagsten, og de 2 øverste fag var ved at »falde neder«.

met, bystyret korrump, fattigdom og moralsk forfald bredte sig, og byen var på alle områder utrolig forsømt (9). Disse forhold taget i betragtning samt Bartholins oplysninger om apotekernes ringe økonomi gør det forståeligt, at folk, som på den tid trådte indenfor byporten i Assens med henblik på at skaffe sig en levevej — også som apoteker —, hurtigt vendte om igen. — Det varede 40 år efter svenskernes ødelæggelser, før der kom en mand, som vovede at tage chancen, og det var altså Lambert Franck. Hans virke i byen blev så omfattende, at »hans historie samtidig blev *byens* historie«. Hans mangeårige gerning i byen som rådmand (senere borgmester) og apoteker har givet os så mange — og sikre — oplysninger i hænde, at — selv 200 år efter hans død — kan der gives en pålidelig karakteristik af hans person.

Hans karakter var retlinet og hæderlig. En villiestærk person, der uden at tænke på egen fordel udfoldede en utrolig aktivitet i byens tjeneste. Hans indlæg i debatter vidner om intelligens og klogskab, en klar hjerne, der uden omsvøb gik til sagens kerne. Hans optræden var rolig og behersket, og han brugte aldrig skældsord — hvilket betød en hel del som kommunal politiker på Holbergs tid. Han havde politisk sans og var en fin taktiker — ofte spillede han meget behændigt sine modstandere ud mod hinanden. Han var meget belæst⁵⁾ og — *formentlig* — også musikalsk⁶⁾, og så var han — *ædruelig*, hvilket dengang var et særkende for en mand, der både selv destillerede sine aqvavitter og havde ret til udskænkning⁷⁾. Både hjemme og på rådhuset har han ofte været omgivet af berusede personer, og har sikkert været opfordret til at drikke, når borgerne om aftenen samledes hos ham i skænkestuen på apoteket. Hvis Lambert Franck havde haft hang til spiritus, ville det ikke kunne undgås at være nævnt et sted i byens arkivalier, det var nemlig dengang et yndet våben at fælde sin

⁵⁾ Hans bibliotek vil senere blive omtalt.

⁶⁾ I hans indbo fandtes et klaver. Når et hjem i 1700-tallet havde klaver, må det sikkert tages som udtryk for udpræget musikalsk interesse.

⁷⁾ I forordningen af 19/5 1676 om sabbatens helligholdelse hedder det, at »hverken vin, øl eller aqvavit maa sælges før efter kl. 11, undtagen fra apotekerne til syge folk«.

modstander med, ved at beskyldte ham for »drik og dobbel«, thi selvfølgelig havde han modstandere — en mand med så udpræget selvstændig virketrang må nødvendigvis skabe sig modstandere — men i de processer, han var indviklet i, har der aldrig været antydning af noget, der kan mistænke ham for denne last⁸⁾.

Lambert Franck var søn af apoteker Tobias Franck i Ribe, hvor han fødtes i 1668. Fra 1696—97 var han bosiddende i St. Heddinge, hvor han blev gift med Sidsel Nielsdatter. Når han netop valgte denne by, kan det måske skyldes, at hans søster var gift med sognepræsten Jørgen Hansen Leth (10).

Hans beslutning om at etablere sig i Assens er måske udformet ved rygtet om den stadig uopdyrkede apotekernæring i byen. Det er muligt, at han allerede har hørt derom på rejsen fra Ribe til St. Heddinge. — Assens var jo dengang dominerende som overfartsby, og på rejser har man ofte hørt dens navn på samme måde, som vi i dag taler om f. eks. Nyborg og Korsør.

30 år gammel får han borgerskab i Assens og begynder gæstgiveri. Han aflægger sin borgered den 27. maj 1698 og

»angaf sig at ville nære af gastgieffueri
 efterdi ingen af borgerskabet sig det vilde
 antage og efter forordningen udhænge Schildt
 hvortil han og forpligtede« (11)⁹⁾

⁸⁾ Ved en lejlighed protesterede rådmand Franck mod, at byens borgmester (Lauge Hansen) havde ladet rådstuebordet bringe til sit hjem for at bruge det »ved drik og dobbel«, og den anden rådmand, Jørgen Hofberg, fik igennem tingsvidne »attest« på, at han ved adskillige lejligheder havde været så drukken, at man måtte ledsage ham hjem. — Således var altså Lambert Francks nærmeste medarbejdere i hans utrættelige stræben efter at bringe byens forhold i orden.

⁹⁾ Chr. V's postforordning af 5. marts 1695 påbød, at magistraterne skulle beskikke et eller flere værtshuse for rejsende. De skulle forsynes med skilt, hvorpå byens våben og en indskrift løven, elefanten o. lign. De skulle have mindst 4 kamre med gode senge, staldrum til 6 heste og skur til 3 karosser. Een gang årlig skulle magistraten sætte en takst, der skulle oplæses i gæstestuen. — At ingen ville begynde gæstgiveri motiverede Franck med, at afgiften var sat op til 50 rdl.

Samtidig med gæstgiveriet udnytter han sine farmaceutiske kundskaber¹⁰⁾ og begynder at drive apotekernæring, men *uden* kgl. bevilling. I omtale benævnes han apotekeren. — Da han i 1699 er forlover ved et bryllup i Kærum kirke i nærheden af Assens, anføres det i kirkebogen, at forloverne var »Apotekeren Lambert Franck og den unge svorer (snedker) her i Assens Hans Pedersen (12). Og i Assens skifteprotokol d. 1. 6. 1699 læser vi i boet efter Morten Rasmussen, at:

»Lambert Franck kræver 1 Slettedaler 1 Mark for medicamenter brugt til den salig mand i hans sygdom«.

I auktionsprotokollerne fra disse år får vi oplyst, hvorledes han lidt efter lidt køber løsøre til brug i apoteket og skænkestuen. I 1699 køber han bl. a. »5 øltønder, 1 halvtønde, bliktragle, 8 smaa og store skuffer, flasker og glas samt — *et hjortehoved med 14 ender*.

Hvis ikke Lambert Franck har været særlig jagtinteresseret, må man næsten antage, at han har købt hjortehovedet til at hænge op på husets facade i sin egenskab af gæstgiver (apoteker)¹¹⁾. I 1705 køber han på en auktion »1 stort flaskefoder med 12 flasker udi« (13).

Men det er ikke alene hans person, der omtales i forbindelse med apotekernæring. Allerede i 1699 var et bestemt sted i byen lokaliseret som *apoteket*, hvilket fremgår af følgende: Byens borgmester, Lauge Hansen, var uvenner med toldereren, Hans Nielsen Torsager, og da borgmesteren en dag gik forbi tolderens hus, lukkede denne sit vindue op og råbte ud på gaden til borgmesteren, at han var »en Schielm og en Løgner«. Videre står der i protokollen (14) »Gik saa hen til endevinduet

¹⁰⁾ Der foreligger intet dokumentarisk om hans uddannelse, men som det senere skal ses var han fortrolig med apotekerfaget, og det er rimeligt at antage, at han har fået nogen uddannelse hos faderen i Ribe.

¹¹⁾ Den mulighed kan heller ikke udelukkes, at Franck har villet benytte hjortetakker for at sælge dem som lægemiddel. Cornu cervi raspatum (raspet hjortetak) var optaget i taksten 1645. Prisen var her ansat til 2 skilling for et lod, og det blev stadig anvendt i medicinen i 1772, hvor det findes optaget i farmakopeen.

i samme stue imod *Apotecket*, lukte det i lige maade op og raabte atter ud igen o. s. v....«. Tolderens *hus* var beliggende på hovedgaden i nærheden af det hjørne, hvor Lambert Franck senere købte *ejendom* på samme sted, hvor apoteket er beliggende i dag.

Lambert Franck skabte sig hurtigt en position i byen. I hans skænkestue samledes det gode borgerskab, og det har sikkert ikke været ret længe, før han er kommet i kontakt med byens indflydelsesrige mænd. Eksempelvis kan det nævnes, at da Erholm¹²⁾ i 1699 blev solgt af rådmand Erik Nielsen i Assens, blev denne handel, der varede flere dage, foretaget i skænkestuen hos Lambert Franck (15). Apoteker Schæffer har tegnet et udmærket billede af en apoteker-skænkestue i følgende vendinger:

Paa apoteket samledes da om aftenen byens gode borgere for ved et glas vin eller et krus øl at drøfte dagens og tidens begivenheder. Diskursen gik livligt, og efterhaanden som aftenen skred frem kunde stemningen takket være apotekerens kraftige aqvavitte blive lovlig animeret. De urolige gemytter blev ophidsede, og under en regn af skældord endte det gode samvær ofte i et veritabelt slagsmaal, hvor stokke og kaarder kom i brug (16).

I Assens tingbog findes en notits dateret d. 21. marts 1702, der viser, at skænkestuen på apoteket i Assens svarede til ovennævnte skildring. Der står følgende (i uddrag):

Tirsdag d. 21. Marts 1702

Borgmester Lauge Hansen har truet Johan Clausen med »Blaa Torn« (Blaa taarn i København). Lauge erklærer, at han den dag havde været i compagni med adskillige fornehme og particulier venner baade udi Ole Hansens Beens og i Lambert Franchis huse. Da han fandt de Dannemænd derinde kom de i compagni med hverandre

¹²⁾ Erholm, Rørup sogn, Vends herred, Odense amt, blev i 1699 af rådmand Erik Nielsen skødet til Lyder Spleth.

saa han fik en temmelig rus saasom i samme hus er øl og vin at faa for penge. Men han kunde aldrig true Johan Clausen med »Blaa Torn« eftersom han ingen magt havde dertil¹³⁾.

I 1701 efter 3 års ophold i byen køber Lambert Franck af arvingerne i oberstløjtnant Pestels bo en gård beliggende »i den store gade¹⁴⁾ Anne Bartschiers huus og waaning ad vesten optill och gaar omkring Hiørnet till Oluf Beens nye gaard och waaning som er norden ved« (17). Huset var beliggende på et hjørne midt i byens hovedgade, hvilket Franck sikkert har taget med i sine overvejelser inden købet. Man vil tillige bemærke, at naboen var »Anne Bartschier«. Hendes mand, Hans Henrik Bartskeer, har selvfølgelig solgt medikamenter, måske Franck også har haft i tankerne, at *han* nu kunne videreføre denne handel i forbindelse med husets beliggenhed. Ejendommen var meget forfalden, der måtte foretages omfattende reparationer, og selv om han var både gæstgiver og apoteker (det sidste ganske vist uden bevilling), var året 1703 meget kritisk for ham, bl. a. fordi der i dette år var en mand *udefra*, der søgte bevilling som apoteker i Assens og ovenikøbet fik den tildelt. Manden hed Christoffer Becker og var søn af apoteker Jacob Gottfried Becker i Odense. Han fik bevilling d. 27. marts 1703, men der foreligger intet om, at han har indrettet apotek i Assens. Grunden hertil vides ikke, han har måske fortrudt det, da han er bleven klar over Lambert Francks indflydelse i byen. Det må imidlertid have været nogle yderst ubehagelige dage for Franck, da han erfarede, at en legaliseret apoteker truede hans næring, og da økonomien som før nævnt var »anstrengt«, tog han en beslutning, der — set med vore øjne — må forekomme som en sidste udvej. Han sendte sin kone til København for at ansøge kongen om at blive amme på slottet (Fr. d. IV's og dronning Louises søn Georg fødtes

¹³⁾ Man bemærker, at gæsterne i skænkestuen betegnes som »fornehme og particulier venner« samt »Dannemænd«, hvorved i denne forbindelse forstås: Agtværdig, pålidelig, hædersmand. Det *har* altså virkelig været det gode borgerskab, som gik på skænkestue hos Lambert Franck om aftenen.

¹⁴⁾ Nuværende Østergade.

den 6. juni 1703), og da hendes mands *eneret* på værtshushold foreløbig var afslået, supplicerede hun »paa det hun ikke ganske trøstesløs skulde rejse tilbage«, om hendes mand måtte være vicerådmand, indtil een af rådmændene afgik. Også dette blev afslået — cancelliet kunne ikke give expectance på rådmandsstillinger.

På rigsarkivet findes hendes ansøgning afskreven i supplikprotokollen (1. kvartal 507) og lyder således:

Conseillet d. 15. Martii
Exspectantz kand icke
bevilges
D. 15. Martii

No. 507. Sitzele Lambert Franck er her ofuerreist for at blive amme paa slottet, men icke blef antaget, har supplic. at hendes mand boende i Assens maatte nyde privilegium alleene at holde wertshus der i byen, og saasom dette er blefuen udsat indtil en general anstalt om wertshusene alt worder giort, da paa det hun icke gandske trøstesløs skal reise tilbage saa supplicerer hun om en bewilgning for hendes mand at være vice-raadmand indtil een af raad mændene afgaar og ham da wirschelig at succedere.

Det er alvorlige tider for Lambert Franck, disse år, tilsyneladende møder han modgang overalt, samtidig med den uvished, der herskede m. h. t. Becker, der eventuelt ville nedsætte sig i byen. Det har været en hård belastning for ham, men der skulle mere til at slå en mand af hans type ud, han har kæmpet sig videre frem med beslutsom energi og stædighed. — To år senere fik han bestalling som rådmand, og først da han har fået denne titel, sender han i 1707 ansøgning til kongen om at få bevilling på apoteket i Assens. Han nævner heri, at han har boet i byen i 10 år, svaret skatter og har foruden at

N° 4.13

No 10
 Sire et Duc d'Orléans

1707

Hormægtigste Monarch
 allernaadigste Deres Konge og herre

Deres Konge og herre
 i Assens
 den 24de Junij 1707
 Deres Konge og herre
 i Assens
 den 24de Junij 1707
 Deres Konge og herre
 i Assens
 den 24de Junij 1707

Deres i Lybskifte indvordentiligst forsvaret
 at indstiftet hille Eder Konge Mages Indvordentiligst
 mine allernaadentiligste Supplication. Da I
 der og for iassid for mig i Westland 18 dars
 Deres loofvordentiligst og især med hille for
 skabte og aindt for mig allernaadentiligst
 kofunn gaaligt for og for mig Lyben indvordentiligst
 an gavnentiligst forfalden Deres for mig
 mine manstet kofunn bestaar og end aindt
 for iassid at opstille mig at lege Svart for
 mig og mine kongentiligst foras Konge inden
 hend ringe liden usving og end mine
 forson liden for mig hille nytteligh
 og Apoteker kofunn at og end mine
 for og end hille for end nytteligh og
 og aindt der i indt fald liden sig i kofunn
 for for hille dars for den og for kofunn

Lambert Franck ansøger om at blive apoteker i Assens (brudstykke).

være gæstgiver tillige »forbedret sit levebrød med sin gamle profession som er apotekerkunsten«, idet han »kun til skade for sig selv havde betjent den rejsende og andre der i nødsfald kunde behøve sligt, som ej tilforn havde været at bekomme i Assens«. Han beder nu kongen om privilegium paa alene i Assens dels at holde de sager og oliteter¹⁵), som vedkom et

Assens d. 27 Martij Ao 1719.

Lambert Franck's Underskrift.

apotek og dels holde alle slags vin og aqvavit uden at nogen derudi maatte gøre ham hinder (18). Han omtaler endvidere, at »hidindtil har ingen kunnet eksistere som apoteker i byen« og nævner »at en person for nogle aar siden har taget privilegium men sig ey siden indfunden«. Det er altså Becker, han her tænker på. For at hjælpe sagen på gled ledsager han sin ansøgning med en skrivelse til stiftamtmanden og fortæller heri, at han har ofret 800 rdl. på istandsættelsen af sit hus og imødeser sin ruin, hvis han ikke får bevilling til at oprette et apotek. Ansøgningen sendtes til stiftamtmanden i Odense til erklæring, men kom aldrig længere. Den ligger endnu i landsarkivet (19). Hvorfor den ikke blev ekspederet videre

¹⁵) Olie, essenser og vellugtende vande etc., som fremstilledes i skov-egne til lægemidler og parfumer og solgtes af omrejsende olitetshandlere (balsambærere). Olitetshandelen blomstrede særlig i visse egne i de türingske skove (Königsee) for ca. 200 år siden og hertil anvendtes overordentlig store mængder opium, aloe, rabarber, gummigut, kronolie, arsenik, kviksølvpræcipitat, kviksølvokesyd og stryknin. De heraf fremstillede piller måtte naturligvis ofte gøre stor skade og blev også benyttet i forbryderisk øjemed. Nu (1899) er denne handel næsten helt ophørt. (Meyers Konversations-Lexikon, 13. Bd., 1896, pag. 166.)

kan ikke begrundes. Franck havde i alle tilfælde et godt personligt forhold til stiftamtmanden¹⁶).

I 1708 skete der en episode i Lambert Francks hus, som har givet genlyd ikke alene i den lille by, men også videnom. (Den påfølgende retssag varede i 3 år og endte ved højesteret). — Der skete følgende: Højvelbårne hr. baron Malthé Putbusch fra Eidsidelsborg ved Bogense var sammen med sin svoger, greve Promnitz, på vej hjem fra Rygen. Fredagen den 9. marts ankom de med følge til Assens og indlogerede sig i et værtshus som »siden blev fornummet var i raadmand apoteker Francks hus«. Da regnskabet næste morgen skulle gøres op, forlangte Franck ialt 2 rdl. 5 mk. og 2 sk. for: »Aftensmad, morgenmad, øl, vin, natteleje, ild og varme i de tvende stuer og lys hele natten igennem som brændte for dem«. Da baronen klagede over prisen, tilbød Franck at sætte det op på papir, og hvad der herefter skete lader vi et øjensvidne fortælle (i uddrag).

Konsumptionsforvalter Brodersen vidnede, at:

»han Løverdagen den 10. Marts kom ind i Lambert Francks hus hvor han hørte at Lambert Franck raabte paa gevalt imod hr. baronen og hr. greven som i stuen hos hannem var og saa vidnet at baronen slog raadmand Lambert Franck med sin stok i hovedet og det saa mange gange saa Lambert Franck deraf fik knuder i hovedet saa han deraf blev baade blaa og rød. Tilmed blev raadmandens zignete ring slagen i stykker af stokken paa hans finger som han vilde væрге sit hoved med for omrørte slag. Tilmed hørte vidnet at raadmand Franck nogle gange af velbemeldte hr. baron blef blamerit og skældt ud for canalli som raadmanden tilsvarede og bad baronen mange gange han vilde holde inde med saadan ukvemsord eftersom hans kgl. Majestæt havde ikke sat nogen canalli til at være raadmand«. Baronen opdagede nu, at han havde fornærmet en kgl. embedsmand og »bekendte at han havde gjort raadmanden uret og vilde ikke for 100 Rdl. at det skulde have sket. Hvorpaa omsider grev Promnitz tog penge af et skrin og talte penge paa bordet, men raadmanden ville ikke tage derimod eftersom han beklagede sig at den tort hannem var sket

¹⁶) Joakim Pritzbuur.

og vederfareet ikke kunde paa den tid bero med logements betaling alene uden videre reparation hvorpaa de herrer bortrejste og lod pengene ligge paa bordet«.

Balberen Sr. Jørgen Weimand vidnede, at han den morgen var i Francks hus for at balbere greven og baronen. »Da kom een af tjenerne og sagde hvad Franck forlangte og baronen sagde, at det var noget meget. Franck kom saa og tilbød at sætte det op paa papir. Saa gik vidnet og saa ikke mere før Franck kom ind til vidnet bag i raadmandens stue og fremviste sit hoved der var blaa og brune knuder« (20).

Franck anlagde nu sag mod baronen. Den varede i 3 år og gik helt op til højesteret. Ved dommen blev baronen idømt at betale Franck 300 rdl., foruden en bøde til Frelsers kirke på 100 rdl. Det var en anselig erstatning, Franck fik i penge, men han var ikke tilfreds hermed. Han forlangte yderligere en skriftlig undskyldning, og da denne endelig blev forelagt i retten, var Franck ikke tilfreds med dens udformning, idet han erklærede, at »han ikke derved havde faaet tilstrækkelig satisfaktion« og forlangte højesteretsdommen oplæst og indført i tingbogen. — Der kan man læse dommen den dag i dag. Vidneudsagnene var efterhånden drevet ud i de rene spidsfindigheder. F. eks. påstod baronen, at *han* havde fået sin paryk revet af hovedet, men Jacob Brodersen, der som før nævnt overværede optrinet, vidnede, at »han saa raadmand Franck faa 6 eller 8 slag af stokken men saa ikke noget paryk af baronen blev aftaget«.

Dette optrin i Lambert Francks skænkestue har sikkert vakt betydelig opsigt i den lille by og været stærkt debatteret, ikke mindst i selve skænkestuen. Vi får et godt indtryk af en apoteker-gæstgivers virksomhed — og hvad dermed kunne følge, og det viser os Lambert Franck som en mand af ære. For *ham* var det ikke alene den korporlige overlast, men i ligeså høj grad hans ære, der blev såret (han var jo kgl. Majestæts raadmand). Han tillægger denne side af sagen så stor betydning, at han ikke alene forlanger skriftlig undskyldning, men vil ydermere være medbestemmende ved dens udformning. For Lambert Franck betød hans ære mere end penge, man kunne ikke overfor ham »betale sig fra det«, og hans udholdenhed i hele denne sag viser os en retlinet og karakterfast personlig-

hed. På regningen til greven og baronen stod der som før nævnet, at de skulle have lys »natten igennem som brændte for dem«. Mørkerædhed var almindelig på den tid, og det var kun de meget velstillede, der tillod sig den luksus at brænde lys hele natten¹⁷⁾.

Udfaldet af denne proces har uden tvivl styrket Francks position i byen, og vi får ofte beviser på den agtelse og respekt, der omgav hans person, ikke alene i embedet som rådmand, men i lige så høj grad som apoteker. En skattesag i 1712 fortæller os herom, og viser os tillige et fortrinligt stemningsbillede af en lille dansk provinsby med al dens småborgerlighed¹⁸⁾ og den pseudovidenskab, der var så fremherskende på Holbergs tid. Een af borgerne i byen, Jørgen Madsen Kierumgaard, indstævnedes magistraten for en sag vedrørende fordelingen af den såkaldte kopskat¹⁹⁾. I en forsvarstale kommer rådmand Hofberg med et langt indlæg, der er godt spækket med fremmedord såsom »persuadere«, »per discourse«, »mentionere« o. s. v., og i sit svar hertil siger Kierumgaard bl. a.:

»jeg vil ikke fælde saadan dom over de gode mænds indlæg thi enddog ingen af de gode mænd (undtagen det skulde være raadmand Franck for hans professions skyld) formedelst deres studeringer ved nogle akademier har været navnkyndige og deres indlæg dog med mange latinske ord er zierede, vil jeg dog tilstaa at dette er de gode mænds egen hjernespind og arbejde«.

Og i et senere svar på en beskyldning om, at Kierumgaard tilvandt sig forskellige ekstra indtægter, siger han:

¹⁷⁾ I »Dagligt liv i Norden« (VI—7) skriver Troels Lund, at »Følgen af mørkets overmagt blev en stærk mørkerædelse og tilsvarende overtro«.

¹⁸⁾ Ved denne lejlighed beskylder man f. eks. Kierumgaard og hans kone for »at gaa i galante klædedragter og paa deres hoveder at bære oppudsede pudrede parykker og høje sætter« samt at de »regner sig blandt Københavneres tal«.

¹⁹⁾ Kopskat (Kopfskat) var en skat, der ramte alle skattepligtige (uden hensyn til formueforhold).

»den gode raadmand Franck har jo foruden sit skønne reventeur, sin brave og berømmelige apoteker profession at subsistere« (21).

Med »sit skønne reventeur« menes vistnok hans forskellige indtægter som rådmand, men det mærkes tydeligt, at Franck også af sine modstandere har været respekteret, og apotekerens latin er der i hvert fald ingen der tør angribe. Til trods for at Franck som tidligere nævnt ikke havde fået bevilling som apoteker, var han i byen alligevel meget vel anskreven i sit erhverv (brave og berømmelige apotekerprofession).

Det hændte dog engang senere, at een af Francks modstandere benyttede sig af dette forhold til et angreb på ham. I sin egenskab af rådmand førte Lambert Franck i årevis en kamp for at bevare et anstændigt niveau i de offentlige forhold, medens byens borgmester, Lauge Hansen, trak dem nedad til det utrolige (22). I 1718 kulminerede disse forhold i en klage, som de 2 rådmænd indsendte til kongen, hvilket medførte nedsættelsen af en kommission til undersøgelse af forholdene. Dette varede 3 år og er beskrevet i 3 protokoller på tilsammen 2609 foliosider. Der findes her et replikskifte mellem borgmesteren og apoteker, rådmand Lambert Franck, som har apotekerrisk interesse.

Borgmester Lauge Hansen:

»Raadmand Franck har hans raadmands bestilling at leve af. Desforuden holder han her i byen ligesom et apotek, om han dertil er benaadiget vides ikke. Holder og Aqvavitter, rejser her og der paa landet og lader sig bruge som en medicus item stundom lader sig bruge som en chirurgus²⁰⁾, maaske det falder den fattige balber enke til prejudice« (skade).

Apoteker, rådmand Francks svar:

... han skal aldrig bevise at jeg Lambert Franck holder

²⁰⁾ I 1663 øvede apoteker Peter Schön lægegerning i Nakskov, hvad sikkert på den tid også har været tilfældet med adskillige andre apotekere særlig på steder, hvor der ingen læger fandtes i nærheden. (Rørdam pag. 103).

nogen apotek. Dog nægter jeg^v at at jeg for mig, min hustru og hus, samt nogle faa gode venner har beflittet mig paa om nogen sygdom paakom at have og holde en liden medicin hvoraf jeg uforskyldt og uden betaling har meddelt borgmesteren og hans hus efter begæring og imod løfte at vilde betale mig saadant har kostet mig over 50 Rdl. med hvad i rede penge af mig har laant. Jeg har vel ogsaa holdt Aqvavitter tilforn for borgmesteren og andre liebhavere medens nu er der kun faa som sligt forlanger hvorfor jeg intet beflitter mig paa Aqvavitter at have helst som slige sindede som han vil borge og ikke betale. At jeg rejser omkring i landet og lader mig bruge som en medicus og her i byen som en chirurgus den fattige balber enke til prejudice skal ikke godtgøres langt mindre bevises. Dog kunde jeg med raad og daad hjælpe min jævne kristne og næste udi nøds tilfælde i mangel af medicus eller chirurgus som ikke forstaar sin profession synes mig ikke det er forbudt og maatte borgmesteren ønske at han havde lært noget sligt reputerligt saa havde han ej nødig at være vognmand« (23)²¹).

Franck bliver her ramt på et ømt sted, idet han faktisk offentlig bliver anklaget for at drive apotekervirksomhed uden bevilling («om han dertil er benaadiget vides ikke»). Hans forsvaret er lidt svagt i argumentationen, idet han rent ud nægter »at holde nogen apotek« — det er kun »en liden medicin« det hele drejer sig om. Det har ganske givet været en ubehagelig situation for Lambert Franck, men han bevarer roen udadtil og hans indlæg, der er præget af fornem overlegenhed og beherskelse, viser os en mand, der er sin opgave voksen som kommunal politiker. Han forstår at afvikle en uventet situation på værdig måde og er en rutineret debattør, og han lader sig i hvert tilfælde ikke påvirke heraf i sin virksomhed som apo-

²¹) Borgerskabet harcellerede over, at borgmesteren drev vognmandskørsel som bierhverv, navnlig fordi hans svigermoder — Th. Iversens enke — havde retten til færgeriet over Lillebælt, og han derfor kunne skaffe sig underretning om fragter førend byens øvrige vognmænd.

teker. I 1730 finder vi i skifteprotokollerne klare beviser for hans apoteksfaglige kunnen. I boet efter hans gode ven, herredsfoged Chr. Ulderik Bertelsen den 25/8 1730 fremlagde apoteker Franck følgende regning:

1730 10/8	Mixtuer for Hierte ve og opkastelse ...	4 Mk.	5 Sk.
— 21/8	Mafve og Feber essents i Viin at indtage	3 »	12 »
— 23/8	Lindrende og vindende drifvende Clüster	2 »	0 »
	løsende Bryst Mixtur at efter behag bruge	2 »	10 »
	Til mundsliim-løsende og afførende saft	0 »	12 »
— 24/8	Hierte styrckende Mixtur imod afmægtighed	3 »	10 »
	Styrchende bezoardiske Spiritus at lugte til	0 »	8 »
			at reigne
	Blod-corrigerende Feber Pulfver	2 »	4 »
	Bekommet som forrige Clyster	2 »	0 »
	Noch til Liget blev hent Pestilentz lys	1 »	8 »
	2 lod brent steen ½ lod Røgelse af beste, tilsammen	1 »	0 »

Venskabet udtrykkes forneden på regningen i følgende vending: »Vilde (jeg) af hjerte ønske at den salig kære vens levetid længer havde været«, og han kvitterer for beløbet således:

»Ovenstaaende 4 Rdl. er mig strax fornøvelig betalt«.

Assens ut supra

L. Franck (24).

Lægevidenskaben på Francks tid (18. årh.) var i fremmarch²²⁾, men havde endnu ikke nydt godt deraf. Stort set stod den på det gamle galenske stade. Læren om kardinal-

²²⁾ I medicinsk henseende har man kaldt det 18. årh. for systemernes tidsalder, fordi der var en trang til at få et samlet overblik over de mange enkeltresultater, som det foregående århundredes forskning havde indhøstet, men de systemer, der fremkom, var mere filosofisk end biologisk prægede (26).

vædskerne var fremdeles rådende, og behandlingsmåden svarede hertil. Åreladning, lavement og brækmidler var stadig hovedmidlerne, hvad der gav Molière anledning til hans satire »Den indbildt syge« — og så var der selvfølgelig theriak (25). — De lægemidler, som Lambert Franck har leveret, viser, at han har været både godt forsynet med medikamenter og tillige har været fortrolig med apotekerfaget. Som det ses af regningen har apotekeren leveret klyster 2 gange. I apotetertaksten 1672 var der priser både for at *tilberede* — men også for for »at sætte«, d. v. s. at gå i byen og selv give klyster. Priserne var henholdsvis 8 og 24 sk. Apotekeren i Assens har altså ikke holdt sig helt strengt til de officielle takster. Endvidere bemærker man, at der er leveret Pestilenz lys »til liget«²³⁾.

I skiftet efter herredsfoged Bertel Jørgensens enke i 1735 fremlagde apoteker Lambert Franck følgende 2 regninger:

Anno 1732

Den 3. September Hoved og Svimmel Spiritus	3 Mk.	4 Sk.
Moder styrkende og Vinde stillende Mixtur	4 »	10 »
Den 9. do. Geline laxerende Saft	1 »	4 »
Hovedstyrkende og Roe befordrende Balsam	2 »	0 »
2de. tinding Plastre paa fløyel Strøgne ...	1 »	8 »
20. Octobris flod fordelende Essentz 3 Gange om ugen at bruge	5 »	10 »
Inflammation Dempende plaster	4 »	12 »
D. 13. Novembris		
Tre Lod 3 Qvintin Hovedstyrkende flod Pulver Morgen og Aften at røge Hovedet og Ørne med	3 »	12 »

Anno 1733

Da hun paa Brahetrolleborg var svag som Tieneren bekom med sig: flod fordelende

²³⁾ *Candulæ-Pestilenzlys*. Disse have en sort farve og bestaa af velugtende harpixer, saasom Benzoe og Storax blandet med stødte Trækul og med Traganthslim gjort til en Dejg hvoraf man gør smaa kegleformede Figurer af en halv eller en liden Fingers Længde med 3 smaae indbøjninger neden, hvorved dannes 3 smaae Fødder hvorpaa de kan staae (27).

Essentz Morgen og Aften at indtage	4 Mk.	10 Sk.
Et Glasfuld med Caroli 5ti. Hovedvand ...	2 »	2 »
Omslag mod Roesen og inflammation i hendes Fødder og Been	5 »	10 »
Siden igien andre Omslag til Been og fødderne som vare species af adskillig Slaug, der blev Kaagt i Half Eddike og half Veybred Vand	5 »	8 »
Efter at det bedredis med foed og Been bekom siden en Rulle Plaster for samme Accidentz	3 »	8 »

Assens den 14de Martii 1735

L. Franck. (28)

I dette skifte vil man særlig bemærke »et glasfuld med Caroli 5ti. Hovedvand«. Prisen er sat til 2 mk. 2 sk. I apotekertaksten 1672 er den danske betegnelse »Hoffvedvand«, og prisen var for $\frac{1}{2}$ unze: 12 sk. — Det blev fremstillet af forskellige urter bl. a. salvie, lavendel, lilliekonval og krydderier (neliker, cardemomme m. m.) udtrukne med spiritus og derpå destilleret. De såkaldte hovedvande spillede en stor rolle blandt datidens lægemidler. — Christian IV blev behandlet med Aqva Cephalica temperata »at anvende indvendig og udvendig«, da han efter slaget på Kolberger Heide jævnlig led af hovedsmerter (29), og i Jammersmindet omtaler Leonora Christina, at »det var og dronningen imod at hun fik et flaskefoder med seks smaa flasker udi. Derudi var slag vand, hovedvand, og hjerte-stærkende vande« (30). Carl V's hovedvand var også optaget i *Pharm. Wirtenbergica 1760*. Her tilsatte man tillige moskus og ambra. Om anvendelsen skrives der her følgende: »Hvad vi har sagt om Aqv. apoplectica mener vi bør gentages her. Det kan nemlig med held anvendes ved affekter opstaaet af den kolde aarsag men hvis det nævnes til brug i Sangvinske sygdomme kan der ventes stor Skade ved brugen«. I *Triers Universal Pharmacopé 1764* skrives, at »Aqva apoplectica i særdeleshed anvendes til at give god lugt. I sygdomme som skyldes kold aarsag Colica flatuenta et Ventriculi debilitate anvendes den med god effekt«.

Man skulle synes, at Lambert Franck, som nu spillede på 3

strenge: Apoteker, gæstgiver og rådmand, efterhånden havde saneret sin økonomi. Dette var dog ikke tilfældet. I 1720 måtte amtsforvalter Trewen attestere, at rådmandens økonomiske tilstand »ickun er slet«, han kan ikke betale de resterende 19 rdl. for kopskat for året 1718, thi både hans midler og næring er meget ringe (31). Hans økonomiske vanskeligheder skyldtes dog tillige, at han stod i forskud med en del penge for byens udgifter, da borgmesteren ikke ville tage sig deraf²⁴), og disse forhold er vel een af grundene til at han i marts 1729 måtte pantsætte »sin gaard, sine apotekerredskaber, sin Destiller Kiedel, Mortere og alle andre Instrumenter og Vasa dertil hørende med hvad Navn det nævnes kunde« (32)²⁵). Blandt møblerne i »Den forreste stue« fandtes: »En vind oven med tilbehør, et messingfad og 3 lysarme, et ovalt fyrretræs bord og et ottekantet lidet stenbord«. I hjørnestuen: »En rød himselseng med gult omhæng, et spejl med sort ramme, 1 rødmalet bord, 6 stole med flamsk betræk og 1 klaver (34). Lokalteterne i huset var følgende: Den forreste stue, storstuen, hjørnekammeret til gaden, kammeret til garden, sengekammeret, bryggers, spisekammer, kornloft, huggehus, stald, brændehus og loen (35).

Lambert Franck har været en belæst mand. Ved sin død efterlod han sig adskillige bøger, dels af religiøs og dels faglig art. Af de sidstnævnte kan følgende anføres:

Petrus de Crescentus, Kreuten und Pflantzbuch.

1 gammel Tydsk Arznei buch.

Conradi Medula Destillatoria et media 2ter teil.

Medecinsch bog uden Titul.

Wulfgangs medicinske Skrift.

Adriani Mynsicht medicinsch Chymische Schatz und Rust
Kammer.

²⁴) Til Møllebroernes istandsættelse havde Franck udlagt 97 rdl. 2 mk. Han havde fået 12 store risege hos Stockfleth på Brahesholm, som »ikke vilde have solgt til andre end Lambert Franck«. — Brahesholm ligger ca. 10 km fra Assens. Francks anseelse strakte sig altså et godt stykke ud i omegnen (33).

²⁵) Takket være denne pantsætning åbnes dørene for os på vid gab til apotekerens hjem i 1729.

Conrat Deestilier und Artzneybuch.
 Caroli musitani von denne Weiber Krankheiten.
 Ludevig Hannemann, prodamus Legiei Medicinee.
 Henrich Schmidts Lægebog.
 Schrøderi Thesaurus pharmacologius.
 Hutters Chirurgische Obervationes.
 Blanchandi praxis medicine.
 Fernelii Therapeutica universalis.
 Junchers Chymia Experimentalus.
 Friderich Hofmani de Methodio²⁶).
 Summanni Wundartzney²⁷).

Et sådant udvalg af faglige bøger på den tid må tages som udtryk for en mand, der har fulgt med tiden, og Franck har sikkert brugt sine bøger flittigt. Han har vågent fulgt udviklingen inden for sit fag og været klar over den regel — som jo i vore dage er særlig betydningsfuld — at hvis et fag ønsker at bestå og hævde sig, er det nødvendigt, at dets udøvere studerer faglitteraturen.

Af Lambert Francks børn var det ene præst på Als²⁸). I maj 1738 blev denne søn meget syg og faderen ansøgte stiftamtmanden om tilladelse til at rejse over for at tilse ham. Det hedder i denne skrivelse bl. a.:

»Min søn, som er præst paa Als har forrige postdag ved en veemodig skrivelse beklaget sig af en heftig og vanskelig svaghed at være angreben og derhos indstændig om bedet mig at jeg vilde saa snart som muligt være kunde komme over til ham for at gaa ham til haande med tjenlige raad og midler. Som da en faders hjerte altid er ømt og hans complexion og tilstand mig bedst er bekendt...« (36).

²⁶) Friderich Hofmann (1660—1743) var professor ved universitetet i Halle og var een af det 18. århundredes mest fremtrædende farmaceutiske kemikere. Han var »fader« til »Hoffmannsdråberne«, som jo endnu ikke har forladt vor farmakope.

²⁷) Bogstavering i henhold til skifteprotokollen.

²⁸) Otto Lambertsen Franck blev præst i Hørup 1730.

Sygdommen var dog ikke saa alvorlig. Han døde først i 1767. Det er ikke alene som fader, at Franck ønsker at besøge sin søn, men også for »at gaa ham til haande med raad og midler«. Med andre ord for at tilse ham som læge og apoteker; han er bekymret for at der ikke på Als er den fornødne hjælp, thi han skriver tillige, at »det ligger ham særdeles paa hjerte at hans søn er blandt blotte fremmede«, og til slut, at han beder om at måtte blive sålænge på Als, som sønnens svage tilstand kræver hans nærværelse.

I 1734 bliver hans anden søn, Tobias Franck, apoteker i Assens. I sin ansøgning om at få bevilling skriver han mærkeligt nok, at der »intet apotek var i byen«. Han fik bevillingen i januar 1734 og er således den første fungerende privilegerede apoteker i Assens (37). Lambert Franck kan nu overlade driften af apoteket til sin søn og selv hellige sig det kommunale arbejde. Han vedbliver at fungere som rådmand, og endelig i maj 1743 bliver han udnævnt til borgmester i byen (38)²⁹⁾. I juli samme år findes i de kommunale indberetninger fra ham en skrivelse til stiftamtmanden i anledning af en smitsom sygdom, der er udbrudt i byen (39). Denne indberetning er i flere henseender interessant. Det er både en moralprædiken, men tillige et godt kulturhistorisk billede fra den tid, den fortæller også lidt om, at Franck ikke helt har mistet kontakten med apoteket, og lyder således:

Det er vist at nogle folk her i byen af febris petechialis³⁰⁾ ere bortdøde som og ikke er at undre paa, thi de bruger aldeles intet ligesaa unge og gamle en del bortdøde men dog ikke af den svaghed. Det kendes og ikke paa apoteket at her er sygdom eller svaghed her i byen. Vel kommer nogle faa og spørger om raad hvad de skal bruge, det jeg efter min ringe videnskab siger dem, kommer det over 6—8 til 10 Skilg. vil de forud forsikres det skal hjælpe. Kro øl og dansk brændevin er de bedst vant ved, vil det ej hjælpe saa fortrækker de som garverhunde, henligger som fæ, er de i tanker skal de leve saa

²⁹⁾ Lambert Franck var byens sidste magistratsborgmester. Nu træder byfogeden i borgmesterens sted.

³⁰⁾ Plettyfus.

lever de, skal de dø saa dør de, saa sker det som Gud vil. Jeg da foreholder dennem en del deres uordentlige leve-maade som ofte forvolder dennem sygdom, at mange derved er aarsag i deres død, Gud ikke saa hastig vilde forkorte deres levedage, saasom de der overflødig belaster deres maver med fraadseri, spiser saa livet maa sprække, somme overmæsser sig fulde af øl og brændevin.

Derimod i de fattiges tal dør ingen, de nødes til at holde bedre diæt.

Det er klar besked, den 75-årige borgmester giver om disse forhold i byen, det er tillige een af de sidste meddelelser, vi har om ham. Allerede i september samme år står der i rådstueprotokollen, at »Lambert Franck har i lang tid været svagelig og ikke mødt paa raadstuen«, der tales om at få konstitueret en anden i hans svagheds tid (40). Han genvandt dog aldrig sit helbred. Det sidste halve år, han levede, blev han »chirurgisk behandlet« af barbersvenden Lemke (41), og tidlig om morgenen den 18. april 1744 døde han. Hans nærmeste pårørende bar ham ud i køkkenet og lagde ham på et par olmerdugsdynner (42). Derefter begyndte skifteforretningen. Boet var kun lille, beholdningen var 170 rd. 3 mk. og 15 sk. Arvingerne fraspagde sig arv og gæld, og endnu i 1745 var hans magistrats-sager ikke afviklede. Skiftet kunne ikke sluttes, og senere foretoges intet i det (43).

EPILOG

Lambert Franck kunne i sin alderdom se tilbage på et langt og virksomt liv. Hans tilværelse — fuld af store og alvorlige problemer — formede sig som en stadig kamp for at overvinde disse. Da han 30 år gammel kom til Assens, stod han i sin manddoms fulde flor, en villiestærk og handlekraftig person — det var netop en mand af hans støbning, byen savnede. Starten har voldt ham økonomiske vanskeligheder. Huset, han købte, var jo meget forsømt, og en omfattende reparation var påkrævet. Han har efterhånden — skønt ikke barnefødt i Assens — fattet en levende interesse for det lille bysamfund og

sat det som en opgave at få genrejst byen, få livet til at pulsere igen efter det chok, der helt havde lammet den efter svenkernes ødelæggelser.

*Malnmorter på Assens apotek med inskriptionen
»Lambert Franck Anno 1707«.*

Hans arbejdsevne har været betydelig — altid i aktivitet — bogstavelig talt døgnet rundt³¹). Om han har haft svende i sit apotek vides ikke, men det er næppe sandsynligt, vi hører aldrig derom i modsætning til »balbersvendene«, som ofte næv-

³¹) I en skrivelse til stiftamtmanden beklager L. F., at han har sat sin underskrift på et dokument. Han skriver bl. a., at det var forhastet og det havde ikke sket, hvis »Documenterne havde blevet som sædvanlig plejer at ske i mit hus tilsendte at underskrive«. Han nævner samme sted at »han bruger glar øjne« (44).

nes i arkivalierne. Franck har sikkert udnyttet sin faglige viden og *selv* gået i sit apotek og laboreret. Han har både smeltet plastre, tilberedt klyster, og destilleret Carl V's hovedvand. De medikamenter, vi har set i skifteprotokollen, tyder på faglig viden, og at varelageret var i orden.

Skænkestuen skulle også passes. Han har sikkert selv været til stede om aftenen, når byens borgere indfandt sig, skænket ud af sine aqvavitter og taget livlig del i diskussionen. Kom der liggende gæster, skulle der sørges for mad og varme på værelserne samt — i nogle tilfælde — lys hele natten igennem. Han kunne også vente at blive kaldt ud i sygebesøg. Han indrømmer jo selv i kommissionsdommen, at han »i nødtilfælde har hjulpet sine jævne kristne«, når ingen læge var for hånden. Undertiden skulle han ud i omegnen i synsforretninger, ja endog over på øen Brandsø i Lillebælt³²). Han var allestedsnærværende, altid i virksomhed. Om hans private liv ved vi meget lidt, der har næppe været megen tid til at dyrke familielivet, men i de få ledige stunder har han måske sluppet af ved bøgerne i sit bibliotek, eventuelt sat sig til klaveret.

Undertiden var der problemer med husets tjenestepiger, men den slags ting ordnede han håndfast og satte dem omgående ud af huset³³).

Hvis han blev vækket af gadeorden om natten, stod han op og anmeldte de pågældende³⁴).

Vi kender ikke hans udseende, hans bevægelser eller hans stemme, men vi kan alligevel danne os et indtryk af en mand med så store personlige egenskaber, at man får »lyst til at have levet sammen med ham«.

³²) Borgmester Lauge Hansen besværede sig over, at Jørgen Petersen Hofberg ikke ville følge borgmester Lambert Franck i Hans Majestæts forretning til Wedellsborg og Brandsø angående pesthusets indretning (45).

³³) Kirsten Andersdatter, som kaldte sig Scharlotte, holdt i sit hjem underofficerer af landmilitzen og andet krigsfolk, som blæste trompet ud af vinduet, holdt uskikkeligt levned, drak og sværmede i huset. Hun boede en *kort tid* hos rådmand Franck (46).

³⁴) I 1708 anmeldte L. F., at nogle Fastelavns grasat gæster gik ned ad gaden med blodig kaarder og larmen med klappetræer og videre sværmen. Slige excesser ofte tilforn mod kgl. majestæts politiforordning er passeret (47).

I sin alderdom opnåede han både positive resultater og belønning for sit arbejde. Han opnåede at se sin søn som byens første fungerende *privilegerede* apoteker³⁵) og skabte sig tilige i årenes løb en så fremtrædende position, at han til slut blev byens borgmester. Han tjente sin by med ære og var en pryd for sin stand.

Seigneur Lambert Franck blev derfor tidligt placeret i forreste række som een af de mest fremtrædende personligheder i byens historie.

Det eneste *synlige* minde om Lambert Franck i dag er en morter på byens apotek, der bærer inskriptionen »Lambert Franck Anno 1707«, men de 3 ord, der stod på auktionsskødet i 1702 *lever stadig* i mindet om ham: *Ærlig — agtværdig — velforstandig*.

Han ligger begravet bag alteret i Assens kirke (48).

1. Tingbogen 1702 — fol. 165.
2. Ny Pharm. Tidende 1888 — 332.
3. Skifteprotokollen 1686 — fol. 78.
4. Skifteprotokollen 1691 — fol. 121.
5. Ny Pharm. Tidende 1890 — 26.
6. Apoteker Claus Seidelins optegnelser om sit levned 1702—1782. Memoirer og breve udg. af Julius Clausen og P. Fr. Rist, pag. 134.
7. Abraham Schwermann 1678 — rådstueprotokollen — fol. 23.
Henrich Bonsach 1687 — Dam & Schæffer »De danske apotekeres historie«, 2. bind, pag. 45.
8. Rørdam: Apotekervæsenets oprindelse og udvikling, særlig i Danmark — pag. 148.
9. Lauritz Maaløe: Assens gennem 700 år — pag. 348—349.
10. Dam & Schæffer: »De danske apotekeres historie«, 2. bind, pag. 46.
11. Rådstueprotokollen 1698 — fol. 10.
12. Kærum kirkebog 1699 — fol. 5.
13. Auktionsprotokollen 1698—1762 — fol. 3 og 30.

I Francks tid har der udenfor apoteket været en vippebrønd, thi ved en auktion i 1756 (fol. 376) bortsolgtes: »Noget træ fra brøn-

³⁵) Assens apotek var i slægten Francks eje i 3 generationer. Senere var det i slægten Albinus' eje i 2 generationer og endelig nu tilsidst har det været i slægten Strøybergs eje i 4 generationer. — Med apotekerloven af 1932 ophørte slægtstraditionerne indenfor apotekerfaget.

- den ud for apoteket, samt støtten, vippen og stangen fra bemeldte brønd tillige med en jernbolt«.
14. Tingbogen 1699 — fol. 369.
 15. Tingbogen 1699 — fol. 5.
 16. Archiv for Pharmaci & Chemi 1935, pag. 96.
 17. Tingbogen 1702 — fol. 165.
 18. Odense amts arkiv — 256.
 19. Dam & Schæffer: »De danske apotekeres historie«, 2. bind, pag. 47.
 20. Tingbogen 1708 — fol. 362.
 21. Tingbogen 1712 — fol. 1—12.
 22. Lauritz Maaløe: Assens gennem 700 år — pag. 198.
 23. Forhandlingsprotokol til undersøgelse af Assens magistrats forhold. Protokol nr. 1 — pag. 488 & 835.
 24. Skifteprotokol II — fol. 323.
 25. A. H. Riiskjær: Holberg og lægerne — særtryk af bibliotek for læger, København 1935, pag. 6.
 26. Edv. Gotfredsen: »Medicinens historie« — 203.
 27. Tychsen: Theoretisk & praktisk anviisning til apotekerkunsten 1804 — II — 552.
 28. Skifteprotokol II — fol. 346.
 29. G. Tryde: Retsmedicinske erklæringer 1939 — 61.
 30. Eleonora Christina: Jammersminde 1949 — 176.
 31. Breve fra Assens — 1720.
 32. Pantebogen I — fol. 158.
 33. Forhandlingsprotokol til undersøgelse af Assens magistrats forhold 1718—21. Kommissionsdommen Litra QQ.
 34. Pantebogen I — fol. 158.
 35. Skifteprotokollen III — fol. 134.
 36. Breve fra Assens — 1738.
 37. Dam & Schæffer: »De danske apotekeres historie«, 2. bind, pag. 47.
 38. Rådstueprotokollen 1743 — fol. 122.
 39. Breve fra Assens — 1743.
 40. Rådstueprotokollen 1743 — fol. 124.
 41. Skifteprotokol III — fol. 140.
 42. Skifteprotokol III — fol. 140 ved registreringen af indboet anføres »under liget 2 olmerdugs dyner«.
 43. Dam & Schæffer: »De danske apotekeres historie«, 2. bind, pag. 47.
 44. Breve fra Assens — 1735—40.
 45. Tingbogen 1709 — fol. 424.
 46. Tingbogen 1707 — fol. 300.
 47. Tingbogen 1708 — fol. 357.
 48. Assens kirkebog 1744: 23/4 blev borgmester Lambert Franck begravet i kirken bag alteret, og blev ringet for liget med alle klokkerne.